

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2022 m. kovo 10 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos teisės principai – Viršenybė – Tiesioginis veikimas – Lojalus bendradarbiavimas – SESV 4 straipsnio 3 dalis – SESV 63 straipsnis – Valstybės narės pareigos, kylančios iš prejudicinio sprendimo – Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime pateiktas Sąjungos teisės normos išaiškinimas – Nacionalinio teismo pareiga netaikyti pagal Teisingumo Teismo išaiškinimą Sąjungos teisei prieštaraujančių nacionalinės teisės aktų – Pareiga visiškai taikyti Sąjungos teisę – Administracinis sprendimas, kuris tapo galutinis neapskundus teismui – Lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai – Valstybės narės atsakomybė“

Byloje C-177/20

dėl *Győri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság* (Dėro administracinių ir darbo bylų teismas, Vengrija) 2020 m. kovo 6 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. balandžio 7 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

„Grossmania“ Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft

prieš

Vas Megyei Kormányhivatal,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kuri sudaro trečiosios kolegijos pirmininko pareigas einanti antrosios kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi ir N. Wahl,

generalinis advokatas E. Tanchev,

posėdžio sekretorė M. Krausenböck, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2021 m. birželio 2 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- „Grossmania“ Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft, atstovaujamos ügyvéd T. Szendrő-Németh,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér,

* Proceso kalba: vengrų.

- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir R. Kanitz,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- Europos Komisijos, atstovaujamos F. Erlbacher, L. Malferrari ir L. Havas,

susipažinęs su 2021 m. rugsėjo 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 267 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant „*Grossmania*“ *Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft* (toliau – *Grossmania*) ir *Vas Megyei Kormányhivatal* (Vašo medės administracinių paslaugų tarnyba, Vengrija) ginčą dėl sprendimo, kuriuo atmestas prašymas iš naujo įregistruoti žemės registre pagal įstatymą savaime išnykusias ir iš šio registro išbrauktas uzufukto teises, teisėtumo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Akto dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003, p. 33) X priedo antraštė yra „Stojimo akto 24 straipsnyje nurodytas sąrašas: Vengrija“. Šio priedo 3 skyriaus „Laisvas kapitalo judėjimas“ 2 punkte numatyta:

„Nepaisant įsipareigojimų pagal Sutartis, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, septynerius metus nuo įstojimo dienos Vengrija gali toliau taikyti šio Akto pasirašymo metu galiojančiuose jos teisės aktuose nustatytą draudimą fiziniams asmenims, kurie nėra Vengrijos rezidentai ar piliečiai, ir juridiniams asmenims įsigyti žemės ūkio paskirties žemės. Valstybės narės piliečiams ar pagal kitos valstybės narės įstatymus įkurtiems juridiniams asmenims įsigyjant žemės ūkio paskirties žemę bet kuriuo atveju negali būti taikomos mažiau palankios sąlygos nei tos, kurios buvo Stojimo sutarties pasirašymo dieną. <...>

Kitų valstybių narių piliečiams, kurie nori įsisteigti kaip savarankiškai dirbantys ūkininkai ir kurie legaliai gyvena ir užsiima žemės ūkio veikla Vengrijoje bent trejus metus be pertraukos, netaikomos pirmesnės pastraipos nuostatos ar kitos taisyklės bei kitokia tvarka nei ta, kuri taikoma Vengrijos piliečiams.

<...>

Jei yra pakankamai pagrindo manyti, kad pasibaigus pereinamajam laikotarpiui atsiras didelių trikdymų ar kils didelių trikdymų grėsmė Vengrijos žemės ūkio paskirties žemės rinkai, Vengrijos prašymu Komisija sprendžia dėl pereinamojo laikotarpio pratęsimo ne ilgiau kaip trejiems metams.“

- 4 2010 m. gruodžio 20 d. Komisijos sprendimu 2010/792/ES dėl galimybės pratęsti pereinamąjį laikotarpį dėl žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo Vengrijoje (OL L 336, 2010, p. 60) pirmesniame punkte minėto Stojimo akto X priedo 3 skyriaus 2 punkte nurodytas pereinamasis laikotarpis buvo pratęstas iki 2014 m. balandžio 30 d.

Vengrijos teisė

- 5 *Földről szóló 1987. évi I. törvény* (1987 m. Žemės įstatymas Nr. I) 38 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad fiziniai asmenys, neturintys Vengrijos pilietybės arba turintys šią pilietybę, bet kurie nuolat gyvena ne Vengrijoje, taip pat juridiniai asmenys, kurių buveinė yra ne Vengrijoje arba, jeigu ji yra Vengrijoje, kurių kapitalas priklauso ne Vengrijoje reziduojantiems fiziniams arba juridiniams asmenims, gali įgyti dirbamosios žemės nuosavybės teises pirkimo, mainų arba dovanojimo būdu tik iš anksto gavę finansų ministro leidimą.
- 6 1991 m. gruodžio 27 d. *171/1991 Korm. rendelet* (Vyriausybės nutarimas Nr. 171/1991), kuris įsigaliojo 1992 m. sausio 1 d., 1 straipsnio 5 dalyje panaikinta asmenų, neturinčių Vengrijos pilietybės, išskyrus asmenis, turinčius leidimą nuolat gyventi šalyje ir tuos, kuriems pripažintas pabėgėlio statusas, galimybė įsigyti dirbamosios žemės.
- 7 *Termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény* (1994 m. Įstatymas Nr. LV dėl dirbamosios žemės; toliau – 1994 m. Įstatymas dėl dirbamosios žemės) buvo paliktas minėtas draudimas įsigyti, kartu jis buvo išplėstas juridiniams asmenims, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo įsteigti Vengrijoje, ar ne.
- 8 Nuo 2002 m. sausio 1 d. šis įstatymas buvo iš dalies pakeistas *Termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXVII. törvény* (2001 m. Įstatymas Nr. CXVII, kuriuo iš dalies pakeistas 1994 m. Įstatymas Nr. LV dėl dirbamosios žemės), siekiant, kad fiziniai asmenys, kurie nėra Vengrijos piliečiai, arba juridiniai asmenys taip pat neturėtų galimybės pagal sutartį įgyti dirbamosios žemės uzufukto teisių. Po šių pakeitimų 1994 m. Įstatymo dėl dirbamosios žemės 11 straipsnio 1 dalyje nurodyta: „II skyriaus nuostatos, susijusios su įsigijimo apribojimu, turi būti taikomos pagal sutartį įgyjant uzufukto ir naudojimo teises. <...>“.
- 9 Vėliau 1994 m. Įstatymo dėl dirbamosios žemės 11 straipsnio 1 dalis buvo iš dalies pakeista *Egyes agrár tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXIII. törvény* (2012 m. Įstatymas Nr. CCXIII, kuriuo iš dalies keičiami kai kurie įstatymai, susiję su žemės ūkiu). 2013 m. sausio 1 d. įsigaliojusios naujos redakcijos, apimančios šį pakeitimą, 11 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „pagal sutartį suteikta uzufukto teisė negalioja, nebent tokia sutartis sudaroma su artimu giminaičiu“. 2012 m. Įstatymu Nr. CCXIII į 1994 m. Įstatymą dėl dirbamosios žemės taip pat įtraukta nauja nuostata – 91 straipsnio 1 dalis, pagal kurią „bet kokiu 2013 m. sausio 1 d. egzistavusi uzufukto teisė, suteikta neribotam laikotarpiui arba nustatytos trukmės laikotarpiui, turinčiam pasibaigti ne anksčiau kaip 2032 m. gruodžio 30 d., ir įgyta pagal sutartį, sudarytą asmenų, kurie nėra artimi tos pačios šeimos nariai, savaime nustoja galioti 2033 m. sausio 1 d.“.
- 10 *Mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII törvény* (2013 m. Įstatymas Nr. CXXII dėl žemės ūkio paskirties ir miško žemės pardavimo; toliau – 2013 m. Įstatymas dėl žemės ūkio paskirties žemės) buvo priimtas 2013 m. birželio 21 d. ir įsigaliojo 2013 m. gruodžio 15 d.

11 2013 m. Įstatymo dėl žemės ūkio paskirties žemės 37 straipsnio 1 dalyje palikta galioti taisyklė, pagal kurią sutartyje nustatyta tokios žemės uzufrukto ar naudojimo teisė laikoma negaliojančia, išskyrus atvejį, kai ji nustatoma artimiems tos pačios šeimos nariams.

12 *Mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény* (2013 m. Įstatymas Nr. CCXII dėl tam tikrų nuostatų ir pereinamojo laikotarpio priemonių, susijusių su 2013 m. Įstatymu Nr. CXXII dėl žemės ūkio paskirties ir miško žemės pardavimo; toliau – 2013 m. Įstatymas dėl pereinamojo laikotarpio priemonių) buvo priimtas 2013 m. gruodžio 12 d. ir įsigaliojo 2013 m. gruodžio 15 d.

13 Šio įstatymo 108 straipsnio 1 dalyje, kuria buvo panaikinta 1994 m. Įstatymo dėl dirbamosios žemės 91 straipsnio 1 dalis, nurodyta:

„Bet kokia 2014 m. balandžio 30 d. egzistuojanti uzufrukto arba naudojimo teisė, suteikta neribotam laikotarpiui arba nustatytos trukmės laikotarpiui, kuris turi baigtis ne anksčiau kaip 2014 m. balandžio 30 d., ir įgyta pagal sutartį, sudarytą asmenų, kurie nėra artimi giminaičiai, savaime nustoja galioti 2014 m. gegužės 1 d.“

14 Paskelbus 2018 m. kovo 6 d. Sprendimą *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157) 2013 m. įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnis buvo iš dalies pakeistas nuo 2019 m. sausio 11 d. įtraukiant į jį dvi naujas 4 ir 5 dalis, suformuluotas taip:

„4. Kai dėl teismo sprendimo vykdymo reikia atkurti teisę, kuri pasibaigė pagal 1 dalį, tačiau dėl formalaus ar esminio trūkumo tokia teisė ir neturėjo būti įregistruota remiantis per pirminę registraciją galiojusiomis teisės aktų nuostatomis, už žemės registro tvarkymą atsakinga institucija informuoja prokuratūrą ir sustabdo procedūrą, iki bus baigtas prokuratūros tyrimas ir atitinkamas teismo procesas.

5. Laikoma, kad yra 4 dalyje nurodytų trūkumų tuo atveju, jei:

a) naudojimo teisę turi juridinis asmuo;

b) uzufrukto arba naudojimo teisė žemės registre buvo įregistruota po 2001 m. gruodžio 31 d. juridiniam asmeniui arba fiziniam asmeniui, neturinčiam Vengrijos pilietybės;

c) pateikus prašymą įregistruoti uzufrukto arba naudojimo teisę, norint ją įgyti, pagal tuo metu galiojančias teisės aktų nuostatas reikalinga kitos institucijos išduota pažyma ar leidimas, o suinteresuotas asmuo tokio dokumento nepateikė.“

15 *Ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény* (1997 m. Įstatymas Nr. CXLI dėl žemės registro; toliau – Įstatymas dėl žemės registro) 94 straipsnyje nustatyta:

„1. Jeigu uzufrukto ir naudojimo teises, kurių netenkama pagal [2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių] 108 straipsnio 1 dalį (toliau kartu šiame straipsnyje – uzufrukto teisės), numatoma išbraukti iš žemės registro, fizinis asmuo, kuriam priklauso uzufrukto teisės, gavęs oficialų panešimą, kurį už registro tvarkymą atsakinga institucija išsiunčia ne vėliau kaip 2014 m. spalio 31 d., per 15 dienų nuo oficialaus pranešimo įteikimo, naudodamas ministro šiuo tikslu nustatytą formą, turi deklaruoti artimo tos pačios šeimos nario santykius, kuriais, jei taip yra, jis susijęs su asmeniu, kuris registracijos pagrindu esančiame dokumente

nurodytas kaip nekilnojamojo turto savininkas. Jei per nustatytus terminus deklaracija nepateikiama, po 2014 m. gruodžio 31 d. pateikti patvirtinimo prašymai nenagrinėjami.

<...>

3. Jeigu deklaracija nepatvirtina artimo tos pačios šeimos nario santykio arba jeigu per nustatytus terminus deklaracija apskritai nepateikiama, už žemės registro valdymą atsakinga institucija savo iniciatyva išbraukia uzufukto teises iš minėto registro per šešis mėnesius nuo termino deklaracijai pateikti pabaigos, bet ne vėliau kaip 2015 m. liepos 31 d.

<...>

5. Žemės reikalų administracija ne vėliau kaip 2014 m. gruodžio 31 d. savo iniciatyva išbraukia iš žemės registro uzufukto teises, kurios buvo įregistruotos juridinių asmenų arba subjektų, neturinčių juridinio asmens statuso, tačiau galinčių įgyti teises, kurios gali būti registruojamos, vardu ir kurios buvo panaikintos pagal [2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių] 108 straipsnio 1 dalį.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 16 *Grossmania*, komercinė bendrovė, kurios buveinė yra Vengrijoje, bet kurios nariai yra fiziniai asmenys, kitų valstybių narių piliečiai, turėjo uzufukto teises į žemės ūkio paskirties sklypus Janošhazoje ir Duka (Vengrija).
- 17 2014 m. gegužės 1 d. šioms uzufukto teisėms nustojus galioti pagal 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalį, kompetentinga institucija, vadovaudamasi Įstatymo dėl žemės registro 94 straipsnio 5 dalimi, jas išbraukė iš žemės registro. *Grossmania* šio išbraukimo iš registro neskundė.
- 18 Teisingumo Teismui 2018 m. kovo 6 d. Sprendime *SEGRO ir Horváth (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157)* konstatavus, kad SESV 63 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos anksčiau suteiktos žemės ūkio paskirties žemės uzufukto teisės, kurių turėtojai nėra artimi šios žemės savininko giminaičiai, nustoja galioti ir atitinkamai yra išbraukiamos iš žemės registru, *Grossmania* 2019 m. gegužės 10 d. pateikė prašymą *Vas Megyei Kormányhivatal Celldömölki Járási Hivatala* (Vašo medės administracinių paslaugų tarnyba – Celdomolkio rajono žemėtvarkos biuras, Vengrija) iš naujo įregistruoti jos uzufukto teises.
- 19 2019 m. gegužės 17 d. sprendimu ši institucija, remdamasi 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalimi ir 2013 m. Įstatymo dėl žemės ūkio paskirties žemės 37 straipsnio 1 dalimi, pripažino šį prašymą nepriimtinu.
- 20 *Grossmania* pateikė skundą administracine tvarka, o Vašo medės administracinių paslaugų tarnyba 2019 m. rugpjūčio 5 d. sprendimu minėtą sprendimą paliko galioti motyvuodama tuo, kad vis dar galiojo 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalis ir Įstatymo dėl žemės ūkio paskirties žemės 37 straipsnio 1 dalis, kurios sudarė kliūčių patenkinti prašymą dėl pakartotinio įregistravimo. Dėl argumento, grindžiamo 2018 m. kovo 6 d. Sprendimu *SEGRO ir Horváth (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157)*, ši tarnyba nurodė, kad tas sprendimas taikytinas tik konkrečioms byloms, dėl kurių buvo priimtas. Dėl 2019 m. gegužės 21 d. Sprendimo

Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės uzufuktas) (C-235/17, EU:C:2019:432), priimto dėl ieškinio dėl išpareigojimų, susijusių su tais pačiais nacionaliniais teisės aktais, neįvykdymo, minėta tarnyba pažymėjo, kad į jį reikia atsižvelgti kiek tai susiję su kompensacija, o ne su anksčiau iš registro išbrauktų uzufukto teisių įregistravimu iš naujo.

- 21 *Grossmania* dėl 2019 m. rugpjūčio 5 d. sprendimo pateikė administracinį skundą *Gyóri Közigazgatási és Munkaiügyi Bíróság* (Dėro administracinių ir darbo bylų teismas, Vengrija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.
- 22 Šis teismas pirmiausia pažymi, kad klostantis pagrindinės bylos aplinkybėms vidaus teisėje dar nebuvo nuostatos, kuria remiantis būtų galima atlyginti *Grossmania* žalą, patirtą dėl savaiminio jos uzufukto teisių nustojimo galioti ir išbraukimo iš registro.
- 23 Iš tiesų, 2015 m. liepos 21 d. sprendime *Alkotmánybíróság* (Konstitucinis Teismas, Vengrija), viena vertus, konstatavo, kad buvo pažeistas *Magyarország Alaptörvénye* (Vengrijos pagrindinis įstatymas), nes, kiek tai susiję su uzufukto ir naudojimo teisėmis, kurios buvo prarastos pagal 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnį, teisės aktų leidėjas nepriėmė nuostatų dėl didelės turtinės žalos, atsiradusios dėl šių teisių panaikinimo, atlyginimo, ir kuri negalėjo būti kompensuota sutarties šalims atsiskaitant tarpusavyje, ir, kita vertus, paragino nacionalinės teisės aktų leidėją ne vėliau kaip iki 2015 m. gruodžio 1 d. ištaisyti šią spragą. Tačiau klostantis pagrindinės bylos aplinkybėms šiuo tikslu dar nebuvo priimta jokių priemonių.
- 24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad atsižvelgiant į tai, jog negalėjo gauti kompensacijos, *Grossmania* neturėjo kitos išeities, kaip tik prašyti iš naujo įregistruoti uzufukto teises. Šiomis aplinkybėmis šis teismas kelia klausimą, kiek privalomi Teisingumo Teismo sprendimų dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą padariniai.
- 25 Šiuo klausimu jis primena, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją dėl anksčiau pagal SESV 267 straipsnį Teisingumo Teismo pateikto išaiškinimo privalomumo nacionalinis teismas, kurio byla nagrinėjama paskutinėje instancijoje, neprivalo pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jei iškeltas klausimas yra iš esmės tapatus klausimui, dėl kurio jau priimtas prejudicinis sprendimas panašioje byloje, arba Teisingumo Teismo suformuotai jurisprudencijai, kurioje išspręstas ginčijamas teisės klausimas, neatsižvelgiant į šią jurisprudenciją lėmusių bylų pobūdį, net jei nagrinėjami klausimai ir nėra visiškai tapatūs. Jis taip pat pažymi, kad Teisingumo Teismo pateiktas išaiškinimas turi *ex tunc* poveikį, nes taip išaiškintą normą nacionalinis teismas gali ir turi taikyti net tiems teisiniams santykiams, kurie atsirado ir buvo nustatyti prieš priimant sprendimą dėl prašymo išaiškinti.
- 26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, iš 2018 m. kovo 6 d. Sprendimo *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157) matyti, kad 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalis, kuria remiantis buvo priimtas pagrindinėje byloje nagrinėjamas sprendimas, prieštarauja Sąjungos teisei ir kad tokia išvada galioja ir pagrindinėje byloje.
- 27 Vis dėlto šis teismas pažymi, kad, skirtingai nei situacijose, dėl kurių buvo priimtas 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157), *Grossmania* teisme neginčijo savo uzufukto teisių išbraukimo iš registro. Todėl jam kyla klausimas, ar iš šio sprendimo išplaukiančios išvados gali būti taikomos pagrindinėje byloje ir, visų pirma, ar jis gali netaikyti 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalies,

motyvuodamas tuo, kad ji prieštarauja Sąjungos teisei, ir nurodyti atsakovei pagrindinėje byloje iš naujo įregistruoti *Grossmania* uzufrukto teises, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad per tą laiką įsigaliojo minėto 108 straipsnio 4 ir 5 dalys.

- 28 Šiomis aplinkybėmis *Győri Közigazgatási és Munkaiügyi Bíróság* (Dėro administracinių ir darbo bylų teismas, Vengrija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar SESV 267 straipsnis turėtų būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, jei [Teisingumo Teismas] prejudiciniame sprendime konstatavo, jog tam tikra valstybės narės teisės nuostata yra nesuderinama su Sąjungos teise, ši teisės nuostata taip pat negali būti taikoma vėlesnėse nacionalinėse administracinėse procedūrose ar teismo procesuose, neatsižvelgiant į tai, kad tokios vėlesnės procedūros ar tokio proceso faktinės aplinkybės nėra visiškai tapačios ankstesnės prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros aplinkybėms?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 29 Visų pirma primintina, kad iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, jog, vykstant SESV 267 straipsnyje numatytam nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procesui, pastarasis nacionaliniam teismui turi pateikti naudingą atsakymą, kad šis galėtų priimti sprendimą nagrinėjamoje byloje. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismui gali prireikus tekti performuluoti jam pateiktus klausimus (2021 m. spalio 26 d. Sprendimo *PL Holdings*, C-109/20, EU:C:2021:875, 34 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 30 Šiuo atžvilgiu iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, pirma, kad nacionalinio teismo pateiktas klausimas, susijęs su tuo, ar jis turi netaikyti nacionalinės teisės aktų, kurie, jo nuomone, yra nesuderinami su Sąjungos teise, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, šiuo atveju 2018 m. kovo 6 d. Sprendime *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157), susijusiame su SESV 63 straipsniu, pateiktas ginče, kurio dalykas – prašymas panaikinti sprendimą atsisakyti iš naujo įregistruoti uzufrukto teises, kurios savaime nustojo galioti ir buvo išbrauktos iš žemės registro pagal tuos pačius nacionalinės teisės aktus, kaip ir byloje, dėl kurių priimtas šis sprendimas, skiriasi nuo šių bylų tuo, kad, priešingai nei suinteresuotieji asmenys šiose byloje, ieškovė pagrindinėje byloje per įstatymo nustatytą terminą teisme neginčijo jos uzufrukto teisių išbraukimo iš registro.
- 31 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar, nesant Vengrijos teisėje numatyto teisinio pagrindo atlyginti *Grossmania* žalą, patirtą dėl savaiminio jos uzufrukto teisių nustojimo galioti ir išbraukimo iš registro, jis gali įpareigoti atsakovę pagrindinėje byloje iš naujo įregistruoti šias teises remiantis šiuo atžvilgiu šios bendrovės pateiktu prašymu.
- 32 Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo klausimą reikia suprasti taip, kad juo siekiama išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė, konkrečiai SESV 267 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl sprendimo, kuriuo atmetamas prašymas iš naujo įregistruoti uzufrukto teises, kurios nustojo galioti savaime ir buvo išbrauktos iš žemės registro remiantis nacionalinės teisės aktais, prieštaraujančiais SESV 63 straipsniui, kaip tai Teisingumo Teismas išaiškino prejudiciniame sprendime, turi, pirma, netaikyti šių teisės aktų ir, antra, įpareigoti kompetentingą administracinę instituciją iš naujo įregistruoti šias uzufrukto teises, net jei šių teisių išbraukimas iš registro nebuvo užginčytas teisme per įstatymo nustatytą terminą.

- 33 Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad nors nacionalinis teismas prašyme priimti prejudicinį sprendimą rėmėsi tik 2018 m. kovo 6 d. Sprendimu *SEGRO ir Horváth*, (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157), dėl nacionalinės teisės aktų, nagrinėtų byloje, kurioje priimtas minėtas sprendimas ir nagrinėjamų pagrindinėje byloje, taip pat buvo priimtas 2019 m. gegužės 21 d. Sprendimas *Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės užufruktas)* (C-235/17, EU:C:2019:432); jis priimtas išnagrinėjus Komisijos pagal SESV 258 straipsnį pareikštą ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo.
- 34 Šiame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad 2013 m. priėmus Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalį ir taip *ex lege* panaikinus kitų valstybių narių piliečių tiesiogiai ar netiesiogiai Vengrijoje turimas žemės ūkio paskirties ir miško žemės užufruoto teises, Vengrija neįvykdė įsipareigojimų pagal SESV 63 straipsnį, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 17 straipsniu.
- 35 Pagal SESV 260 straipsnio 1 dalį, jei Teisingumo Teismas nustato, kad valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal Sutartis, ta valstybė narė privalo imtis būtinų priemonių, kad įvykdytų Teisingumo Teismo sprendimą, kuris turi *res judicata* galią tiems faktiniams ir teisiniams klausimams, kurie buvo faktiškai arba privalomai nustatyti atitinkamu teismo sprendimu (šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 24 d. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-529/09, EU:C:2013:31, 65 ir 66 punktus).
- 36 Taigi, atitinkamos valstybės narės institucijos, dalyvaujančios įgyvendinant teisėkūros įgaliojimus, privalo pakeisti nacionalines nuostatas, dėl kurių priimtas sprendimas dėl įsipareigojimų neįvykdymo, taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus, o šios valstybės narės teismai vykdydami savo kompetenciją savo ruožtu privalo užtikrinti, kad bus paisoma sprendimo, tai, be kita ko, reiškia, kad nacionalinis teismas, remdamasis iš šio sprendimo išplaukiančiais įgaliojimais, prireikus turi atsižvelgti į jame išdėstytus teisinius elementus, kad nustatytų Sąjungos teisės nuostatų, kurias jis turi taikyti, taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 1982 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *Waterkeyn ir kt.*, 314/81–316/81 ir 83/82, EU:C:1982:430, 14 ir 15 punktus).
- 37 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalis tebegaliojo tuo metu, kai buvo priimtas sprendimas atsisakyti iš naujo įregistruoti pagrindinėje byloje nagrinėjamas užufruoto teises, nes šia nacionaline nuostata rėmėsi kompetentingos nacionalinės institucijos, grįsdamos šį sprendimą. Taigi tuo metu Vengrijos valdžios institucijos, dalyvaujančios įgyvendinant teisėkūros įgaliojimus, nesiėmė jokių priemonių, kad įvykdytų šio sprendimo 33 punkte nurodytą sprendimą dėl įsipareigojimų neįvykdymo.
- 38 Nepaisant to, jog tokių priemonių nebuvo imtasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo imtis visų priemonių, kad Sąjungos teisė būtų visiškai taikoma vadovaujantis tuo, kas nustatyta sprendime dėl įsipareigojimų neįvykdymo (šiuo klausimu žr. 1993 m. sausio 19 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, C-101/91, EU:C:1993:16, 24 punktą ir 2022 m. sausio 18 d. Sprendimo *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, 39 punktą).
- 39 Nagrinėjamu atveju pirmiausia reikia priminti, kad 2018 m. kovo 6 d. Sprendime *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157), kuriuo remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Teisingumo Teismas nusprendė, kad SESV 63 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos anksčiau nustatytos žemės ūkio paskirties žemės užufruoto teisės, kurių turėtojai nėra artimi šios žemės savininko giminaičiai, savaime baigia galioti ir atitinkamai yra išbraukiamos iš žemės registrų.

- 40 To sprendimo 62–64 punktuose Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad atitinkami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos numatyta, kad kitų valstybių narių, nei Vengrija, piliečių žemės ūkio paskirties žemės uzufrukto teisės baigia galioti *ex lege*, savo tikslu ir vien dėl šios aplinkybės apribojo SESV 63 straipsnyje garantuojamą suinteresuotų asmenų teisę į laisvą kapitalo judėjimą, nes šiais teisės aktais atimama iš jų tiek galimybė toliau naudotis uzufrukto teise, visų pirma sudarant kliūtis jiems naudoti ir eksploatuoti atitinkamas žemes arba jas išnuomoti ir taip gauti pelno, tiek galimybę perleisti šią teisę. Minėto sprendimo 65 punkte Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad minėti teisės aktai gali atgrasyti nerezidentus nuo investavimo Vengrijoje ateityje. Galiausiai to paties sprendimo 24, 94 ir 107 punktuose Teismas konstatavo, kad šis laisvo kapitalo judėjimo apribojimas negali būti pateisinamas remiantis Vengrijos pateiktais įrodymais.
- 41 Antra, dėl klausimo, ar dėl tokio SESV 63 straipsnio aiškinimo, pateikto prejudiciniame sprendime, priimtame pagal SESV 267 straipsnį, nacionaliniam teismui atsiranda pareiga netaikyti nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų, reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją Sąjungos teisės normos išaiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikia vykdydamas pagal SESV 267 straipsnį jam suteiktus įgaliojimus, paaiškina ir prireikus patikslina šios normos reikšmę ir apimtį, t. y. kaip ji turi arba turėjo būti suprantama ir taikoma nuo jos įsigaliojimo momento (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Hochtief*, C-300/17, EU:C:2018:635, 55 punktas). Kitaip tariant, prejudicinis sprendimas yra ne konstatuojamojo, o tik deklaratyvaus pobūdžio (2015 m. sausio 28 d. Sprendimo *Starjakob*, C-417/13, EU:C:2015:38, 63 punktas).
- 42 Taigi, kai Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau yra pateiktas aiškus atsakymas į klausimą, susijusį su Sąjungos teisės aiškinimu, šis teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad šis išaiškinimas būtų taikomas (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimo *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, 42 punktą).
- 43 Be to, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą nacionalinis teismas, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas pagal jam suteiktą jurisdikciją, tuo atveju, jei negali išaiškinti nacionalinės teisės aktų atsižvelgdamas į Sąjungos teisės reikalavimus, turi pareigą užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prireikus savo iniciatyva netaikydamas jokio, net ir vėliau priimto, Sąjungos teisės nuostatoms prieštaraujančio nacionalinės teisės akto, ir neprivalo prašyti, kad jis būtų panaikintas teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Poptawski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 58 ir 61 punktus).
- 44 Dėl SESV 63 straipsnio, dėl kurio pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, kad šis straipsnis yra tiesiogiai veikiantis, todėl juo gali būti remiamasi nacionaliniame teisme ir jis gali lemti jam prieštaraujančių nacionalinių normų netaikymą (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, 49 punktą).
- 45 Nagrinėjamu atveju, kadangi pagrindinėje byloje aptariami nacionalinės teisės aktai yra nesuderinami su SESV 63 straipsniu, kaip matyti iš 2018 m. kovo 6 d. Sprendimo *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas ieškinį dėl sprendimo, grindžiamo, be kita ko, šiais teisės aktais, panaikinimo, privalo užtikrinti visišką SESV 63 straipsnio veiksmingumą ir netaikyti šių nacionalinės teisės aktų priimdamas sprendimą jo nagrinėjamoje byloje.

- 46 Taip pat reikia pridurti, kad ta pati pareiga tenka nacionalinėms administracinės valdžios institucijoms, į kurias ieškovė pagrindinėje byloje kreipėsi su prašymu iš naujo įregistruoti jos uzufrukto teises žemės registre (šiuo klausimu žr. 2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *Minister for Justice and Equality ir Commissioner of An Garda Síochána*, C-378/17, EU:C:2018:979, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), tačiau šios institucijos nepaisė šios pareigos ir toliau taikė pagrindinėje byloje nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus, todėl atmetė šį prašymą.
- 47 Trečia, dėl to, kad *Grossmania* per nustatytą terminą teisme neginčijo jos uzufrukto teisių išbraukimo iš registro, pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepaiškino, kodėl dėl šios aplinkybės kyla sunkumų sprendžiant pagrindinę bylą. Šiomis aplinkybėmis šis teismas pažymėjo, kad kompetentingos administracinės institucijos atsisakymas iš naujo įregistruoti ieškovės pagrindinėje byloje uzufrukto teises buvo grindžiamas tuo, kad vis dar galiojo 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 1 dalis ir 2013 m. Įstatymo dėl žemės ūkio paskirties žemės 37 straipsnio 1 dalis. Tačiau Vengrijos vyriausybė savo pastabose Teisingumo Teismui nurodė, kad pagal nacionalinę teisę, jeigu nepateikiamas skundas, išbraukimas iš registro tampa galutinis ir sudaro kliūčių iš naujo įregistruoti uzufrukto teises žemės registre.
- 48 Taigi, nors pagal SESV 267 straipsnyje įtvirtintą bendradarbiavimo principą Teisingumo Teismas neturi tikrinti nacionalinio teismo savo atsakomybe nustatytų teisinių ir faktinių aplinkybių teisingumo, nagrinėjamu atveju negalima atmesti galimybes, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo abejonės gali kilti dėl to, kad dėl uzufrukto teisių galutinio išbraukimo iš registro pobūdžio jis negali pagrindinėje byloje nustatyti visų pasekmių, kylančių dėl toje byloje aptariamų nacionalinės teisės aktų neteisėtumo.
- 49 Jei ši hipotezė pasitvirtintų ir siekiant pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, primintina, kad pagal procesinės autonomijos principą kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti reglamentuotos teisminių ieškinių ir skundų, skirtų teisės subjektų teisėms užtikrinti, procesinės taisyklės, su sąlyga, kad jos nebūtų mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netaptų praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2021 m. kovo 10 d. Sprendimo *Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w N.*, C-949/19, EU:C:2021:186, 43 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 50 Dėl lygiavertiškumo principo paisymo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar pagal Vengrijos teisę galimybė ginčyti galutinį uzufrukto teisių išbraukimą iš registro apskundus sprendimą, kuriuo atmetamas prašymas iš naujo įregistruoti teises, nesiskiria atsižvelgiant į tai, ar šiuo išbraukimu pažeidžiama nacionalinė teisė, ar Sąjungos teisė.
- 51 Dėl veiksmingumo principo reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją kiekvieną atvejį, kai kyla klausimas, ar dėl nacionalinės procesinės teisės nuostatos Sąjungos teisės taikymas tampa neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, reikia nagrinėti atsižvelgiant į šios nuostatos svarbą visame procese, į proceso eigą ir jo ypatumus įvairiose nacionalinėse institucijose. Šiomis aplinkybėmis prireikus reikia atsižvelgti į valstybės narės teismų sistemą pagrindžiančius principus, pavyzdžiui, teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo ir tinkamos proceso eigos principus (2021 m. gegužės 20 d. Sprendimo *X (SND dujovežiai)*, C-120/19, EU:C:2021:398, 72 punktas).

- 52 Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs, kad aplinkybė, jog administracinis sprendimas tapo galutinis, pasibaigus protingiems apskundimo terminams, sustiprina teisinį saugumą, todėl Sąjungos teisėje nenumatytas reikalavimas, iš principo įpareigojantis administracinę instituciją persvarstyti tokį galutiniu tapusį administracinį sprendimą (2008 m. vasario 12 d. Sprendimo *Kempter*, C-2/06, EU:C:2008:78, 37 punktą). Taigi teisinio saugumo principo paisymas leidžia išvengti teises pasekmes sukeliančių administracinių aktų neapibrėžto ginčijimo (2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *i-21 Vokietija ir Arcor*, C-392/04 ir C-422/04, EU:C:2006:586, 51 punktą).
- 53 Nagrinėjama atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad terminas skundai dėl nacionalinės žemės registro institucijos sprendimo paduoti yra 15 dienų nuo pranešimo apie tą sprendimą, o jei skundas atmetamas, terminas jį apskusti teisme yra 30 dienų nuo pranešimo apie tokį atmetimą. Tokie terminai iš esmės yra pakankami, kad atitinkami asmenys galėtų ginčyti tokį sprendimą.
- 54 Vis dėlto Teisingumo Teismas iš esmės nusprendė, kad dėl susiklosčiusių ypatingų aplinkybių pagal ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą nacionalinei administracinei institucijai gali kilti pareiga persvarstyti administracinį sprendimą, kuris tapo galutinis. Toliomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti į nagrinėjamų situacijų ir interesų ypatumus, siekiant rasti pusiausvyrą tarp teisinio saugumo ir teisėtumo reikalavimų atsižvelgiant į Sąjungos teisę (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Incyte*, C-492/16, EU:C:2017:995, 48 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 55 Šioje byloje *Grossmania* uzufukto teisės buvo išbrauktos iš žemės registro remiantis nacionalinės teisės aktais, pagal kuriuos, kaip pažymėta šio sprendimo 40 punkte, numatyta, kad kitų valstybių narių, nei Vengrija, piliečių žemės ūkio paskirties žemės uzufukto teisės baigia galioti *ex lege*, savo tikslu ir vien dėl šios aplinkybės apriboja SESV 63 straipsnyje garantuojamą suinteresuotų asmenų teisę į laisvą kapitalo judėjimą, ir nėra jokios aplinkybės, kuri galėtų pateisinti tokį apribojimą.
- 56 Be to, kaip matyti iš 2019 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės uzufuktas)* (C-235/17, EU:C:2019:432), ypač jo 81, 86, 124, 125 ir 129 punktų, šie nacionalinės teisės aktai taip pat pažeidžia Chartijos 17 straipsnio 1 dalyje garantuojamą teisę į nuosavybę, nes pagal juos iš suinteresuotų asmenų iš esmės priverstinai, visiškai ir galutinai atimamos egzistuojančios jų uzufukto teisės, ir tai nepateisinama visuomenės poreikiais ir, beje, nėra nustatyta teisingos kompensacijos išmokėjimo laiku tvarka.
- 57 Iš šių aplinkybių matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai, kaip ir juos įgyvendinantys sprendimai, akivaizdžiai ir šiurkščiai pažeidžia SESV 63 straipsnyje įtvirtintą pagrindinę laisvę ir Chartijos 17 straipsnio 1 dalyje garantuojamą teisę į nuosavybę. Be to, atrodo, kad šio pažeidimo mastas yra didelis, nes, kaip savo išvados 50 punkte nurodė generalinis advokatas, remdamasis Vengrijos vyriausybės pateikta papildoma informacija byloje, kuriose buvo priimtas 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157, 71 punktą), uzufukto teisių panaikinimas paveikė daugiau nei 5 000 kitų valstybių narių, nei Vengrija, piliečių.
- 58 Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į neigiamas didelio masto pasekmes, kurios kilo dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų ir juos įgyvendinančio uzufukto teisių išbraukimo iš registro, Sąjungos teisėje įtvirtintam teisėtumo reikalavimui turi būti teikiama ypatinga reikšmė.

- 59 Dėl teisinio saugumo reikalavimo reikia pridurti, kad 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnyje numatyta, kad jame nurodytos uzufrukto teisės „savaime“ nustos galioti 2014 m. gegužės 1 d., o po to, remiantis Įstatymo dėl žemės registro 94 straipsniu, jos bus išbrauktos iš žemės registro šiuo tikslu priimtu sprendimu.
- 60 Toks „savaiminis“ uzufrukto teisių nustojimas galioti pagal savo pobūdį gali iš karto sukelti pasekmių nepriklausomai nuo vėliau priimtų sprendimų dėl išbraukimo iš registro pagal Įstatymo dėl žemės registro 94 straipsnį.
- 61 Todėl, net jei uzufrukto teisių išbraukimas iš registro, kaip per posėdį pabrėžė Vengrijos vyriausybė, yra įvykis, kuris nepriklauso nuo savaiminio šių teisių išnykimo, pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai, apibrėždami tokio išnykimo tvarką, gali klaidinti savaimė išnykusių uzufrukto teisių turėtojus dėl būtinybės, siekiant išsaugoti jų uzufrukto teisės, ginčyti vėlesnius sprendimus išbraukti iš registro.
- 62 Vadinas, jei būtų patvirtinta, kad pagal Vengrijos teisę teisme nagrinėjant skundą dėl prašymo iš naujo įregistruoti uzufrukto teises atmetimo, neleidžiama ginčyti per tą laiką galutiniu tapusio uzufrukto teisių išbraukimo iš registro, toks draudimas negali būti pagrįstai pateisinamas teisinio saugumo reikalavimu, todėl šis teismas turėtų jo netaikyti kaip prieštaraujančio veiksmingumo ir lojalaus bendradarbiavimo principams, kylantiems iš ESS 4 straipsnio 3 dalies.
- 63 Ketvirta, dėl klausimo, ar tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, kompetentingos institucijos, netaikiusios nacionalinės teisės aktų, privalo visais atvejais iš naujo įregistruoti atitinkamas uzufrukto teises, ar ši neteisėtą panaikinimą galima ištaisyti kitais būdais, reikia pažymėti, kad pagal ES sutarties 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą valstybės narės privalo pašalinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes (2020 m. birželio 25 d. Sprendimo *A ir kt. (Alterio ir Nevelės vėjo jėgainės)*, C-24/19, EU:C:2020:503, 83 punktas).
- 64 Todėl priėmus sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, iš kurio matyti, kad nacionalinės teisės aktai yra nesuderinami su Sąjungos teise, atitinkamos valstybės narės valdžios institucijos, remdamosi šio sprendimo 43 punkte priminta jurisprudencija, privalo ne tik netaikyti tokių teisės aktų, bet ir imtis visų kitų tinkamų bendrų ar konkrečių priemonių, kad būtų užtikrintas Sąjungos teisės laikymasis jos teritorijoje (šiuo klausimu žr. 2007 m. birželio 21 d. Sprendimo *Jonkman ir kt.*, C-231/06–C-233/06, EU:C:2007:373, 38 punktą).
- 65 Sąjungos teisėje nesant konkrečių taisyklių, reglamentuojančių neteisėtų SESV 63 straipsnio pažeidimo pasekmių pašalinimo tvarką tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, tokios priemonės gali būti, be kita ko, neteisėtai panaikintų uzufrukto teisių įregistravimas iš naujo žemės registre, jei toks pakartotinis įregistravimas yra tinkamiausias būdas bent jau ateityje atkurti atitinkamo asmens teisinę ir faktinę padėtį, kuri būtų, jei jo teisės nebūtų buvusios neteisėtai panaikintos.
- 66 Vis dėlto, kaip generalinis advokatas taip pat pažymėjo savo išvados 55 punkte, tam tikrais atvejais gali būti objektyvių ir teisėtų kliūčių, visų pirma teisinio pobūdžio, taikyti tokią priemonę, visų pirma tais atvejais, kai po uzufrukto teisių panaikinimo naujas savininkas sąžiningai įsigijo žemės sklypą, į kurį buvo nustatytos atitinkamos teisės, arba kai šis žemės sklypas buvo pertvarkytas.

- 67 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į sprendimo priėmimo metu buvusią teisinę ir faktinę padėtį, turės patikrinti, ar kompetentinga institucija turi būti įpareigota iš naujo įregistruoti *Grossmania* turimas uzufukto teises.
- 68 Ir tik tuo atveju, jei paaiškėja, kad toks įregistravimas iš naujo yra faktiškai neįmanomas, siekiant pašalinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes, būtina buvusiems panaikintų uzufukto teisių turėtojams suteikti teisę į finansinę ar kitą kompensaciją, kurios dydis būtų tinkamas finansiškai kompensuoti ekonominius nuostolius, patirtus dėl šių teisių panaikinimo.
- 69 Be to, neatsižvelgiant į šio sprendimo 65 ir 68 punktuose nurodytas priemones, skirtas pašalinti neteisėtas SESV 63 straipsnio pažeidimo pasekmes, visiškas Sąjungos teisės veiksmingumas reiškia, kad asmenims, nukentėjusiems dėl šios teisės pažeidimo, pagal valstybės atsakomybės už tokiu pažeidimu padarytą žalą principą taip pat turi būti suteikta teisė į žalos atlyginimą, jei tenkinamos trys sąlygos, t. y. pažeista Sąjungos teisės norma siekiama suteikti jiems teisių, šios normos pažeidimas yra pakankamai aiškus ir egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp šio pažeidimo ir asmenų patirtos žalos (1996 m. kovo 5 d. Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 51 punktas, ir 2009 m. kovo 24 d. Sprendimo *Danske Slagterier*, C-445/06, EU:C:2009:178, 20 punktas).
- 70 Nagrinėjamu atveju, pirma, SESV 63 straipsniu siekiama suteikti asmenims teisių, atsižvelgiant į tai, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, uzufukto teisių turėtojams suteikiama teisė į tai, kad šios teisės nebūtų atimtos pažeidžiant minėtą straipsnį (pagal analogiją žr. 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, 48 punktą). Chartijos 17 straipsnis taip pat yra teisės norma, kurios tikslas – suteikti teises asmenims (2019 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės uzufuktas)*, C-235/17, EU:C:2019:432, 68 punktas).
- 71 Iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos taip pat matyti, kad Sąjungos teisės pažeidimas yra aiškus, kai jis tęsiamas nepaisant to, kad buvo priimtas sprendimas, kuriuo konstatuotas nurodytas pažeidimas, prejudicinis sprendimas arba Teisingumo Teismas suformavo jurisprudenciją šiuo klausimu, iš kurių matyti, kad nagrinėjama veika yra pažeidimas (2017 m. gegužės 30 d. Sprendimo *Safa Nicu Sepahan / Taryba*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, 31 punktas). Taip yra šiuo atveju, kaip nurodyta šio sprendimo 37 punkte.
- 72 Be to, atsižvelgiant į 2018 m. kovo 6 d. Sprendimą *SEGRO ir Horváth* (C-52/16 ir C-113/16, EU:C:2018:157) ir 2019 m. gegužės 21 d. Sprendimą *Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės uzufuktas)* (C-235/17, EU:C:2019:432), atrodo, kad egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp SESV 63 straipsnio pažeidimo ir dėl šio pažeidimo *Grossmania* patirtos žalos, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas arba, prireikus, pagal Vengrijos teisę šiuo klausimu kompetentingas teismas.
- 73 Galiausiai, penkta, dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytos aplinkybės, susijusios su 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 4 ir 5 dalių įsigaliojimu, reikia pažymėti, kad šis teismas nepaaiškina, kodėl šios naujos nuostatos reikšmingos sprendimui pagrindinėje byloje priimti, ir nenurodo, ar jos taikytinos šioje bylos nagrinėjimo stadijoje. Savo ruožtu Vengrijos vyriausybė ginčijo tokį taikymą, nes jis bet kuriuo atveju suponuotų, kad egzistuoja sprendimas iš naujo įregistruoti *Grossmania* uzufukto teises, tačiau jis dar nebuvo priimtas.

- 74 Tokiomis aplinkybėmis pakanka konstatuoti, kad 2013 m. Įstatymo dėl pereinamojo laikotarpio priemonių 108 straipsnio 4 ir 5 dalys taip pat turi būti suderinamos, be kita ko, su veiksmingumo principu, kaip priminta šio sprendimo 51 punkte, kuris reiškia, kad dėl jų netaps praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga naudotis pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis, taip pat pagrindinėmis laisvėmis, visų pirma SESV 63 straipsnyje numatytu laisvu kapitalo judėjimu.
- 75 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad Sąjungos teisę, visų pirma ESS 4 straipsnio 3 dalį ir SESV 267 straipsnį reikia aiškinti taip, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis skundą dėl sprendimo, kuriuo atmetamas prašymas iš naujo įregistruoti užufrukto teises, kurios savaime nustojo galioti ir buvo išbrauktos iš žemės registro pagal nacionalinės teisės aktus, nesuderinamus su SESV 63 straipsniu, kaip tai išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, privalo:
- netaikyti šių teisės aktų;
 - jeigu nėra objektyvių ir teisėtų kliūčių, ypač teisinio pobūdžio, nurodyti kompetentingai administracinei institucijai iš naujo įregistruoti užufrukto teises, net jeigu šių teisių išbraukimas iš registro nebuvo ginčytas teisme per teisės aktuose nustatytą terminą ir todėl tapo galutinis pagal nacionalinę teisę.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 76 Kadangi šis procesas pagrindinių bylų šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamosiose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

Sąjungos teisę, visų pirma ESS 4 straipsnio 3 dalį ir SESV 267 straipsnį reikia aiškinti taip, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis skundą dėl sprendimo, kuriuo atmetamas prašymas iš naujo įregistruoti užufrukto teises, kurios savaime nustojo galioti ir buvo išbrauktos iš žemės registro pagal nacionalinės teisės aktus, nesuderinamus su SESV 63 straipsniu, kaip tai išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, privalo:

- netaikyti šių teisės aktų;
- jeigu nėra objektyvių ir teisėtų kliūčių, ypač teisinio pobūdžio, nurodyti kompetentingai administracinei institucijai iš naujo įregistruoti užufrukto teises, net jeigu šių teisių išbraukimas iš registro nebuvo ginčytas teisme per teisės aktuose nustatytą terminą ir todėl tapo galutinis pagal nacionalinę teisę.

Parašai.